

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Lina Dėlkutė

Edukologijos magistrantūros studentė

**MOKYTOJŲ NUOSTATŲ Į JAUNIMO MOKYKLOS AUKLĖTINIUS
PSICHOPEDAGOGINĖ ANALIZĖ**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas
doc. dr. Irena Gailienė

Šiauliai, 2007

Darbas originalus L.Dėlkutė
(*studento parašas*)

SUMMARY

THE PSYCHOPEDAGOGICAL ANALYSIS OF TEACHERS' ATTITUDE TOWARDS PUPILS AT YOUTH SCHOOL

Lina Dėlkutė

Master's thesis

The aim of the master's thesis is to analyze the specific learning features of pupils at youth school according to scientific educological, psychological and sociological literature sources and empirical experience and also to ascertain the expression of youth school teachers' attitude towards their pupils, personality purposefulness of youth and what kind of influence teachers' attitude can make on pupils' learning, behaviour, future expectations using quantitative and qualitative analysis.

Youth school is dedicated for teenagers from 12 to 18 years old who cannot adapt themselves at school of general education, who have learning, behavior and psychological problems.

This paper discusses specific features of youth school, its pupils' contingent and peculiarity of those who learn here. Also the results of quantitative and qualitative analysis are presented.

The research was carried out at four youth schools in Lithuania (1 Northern, 2 Western, 1 Southern schools). 54 youth school teachers and 10 youth school pupils participated in the research.

The methods of combined analysis are: 1. questionnaire; 2. half structural interview; 3. tests.

The research showed that teachers of youth school have more negative attitude towards pupils at youth school; pupils are more positive about their future expectations, they critically evaluate their abilities and opportunities.

Corresponding conclusions and recommendations are presented according to the results of the research.

The reasearch can be regarded as the way of the changes and improvement of youth school.

TURINYS:

Įvadas.....	4
1. Asmens socializacijos proceso ypatumai mokymosi institucijoje.....	9
1.1. Asmens socializacijos samprata, esminiai faktoriai.....	9
1.2. Mokyklos, kaip socializacijos institucijos paskirtis.....	11
2. Jaunimo mokyklos Lietuvoje, jų specifikos bruožai.....	13
2.1. Esminės jaunimo mokyklų funkcionavimo gairės.....	14
2.2. Jaunimo mokyklų mokinių kontingento ypatybės.....	16
2.2.1. Jaunimo mokyklos mokiniai kritiniame paauglystės amžiuje.....	16
2.2.2. Jaunimo mokyklos mokiniai – rizikos grupės vaikai.....	18
2.2.3. Jaunimo mokyklos mokinių mokymosi ypatumai.....	26
2.2.4. Mokytojų ir mokinių tarpusavio santykių sąveikos aspektai.....	29
3. Mokytojų nuostatų ypatumai jaunimo mokyklų pedagoginės sąveikos kontekste.....	31
3.1. Tyrimo metodologija.....	31
3.2. Mokytojų nuostatų į jaunimo mokyklos auklėtinius kiekybinė ir kokybinė analizė.....	35
3.3. Jaunimo mokyklos mokinių apklausos rezultatai.....	43
Išvados.....	55
Rekomendacijos.....	57
Literatūra.....	58
Priedai.:.....	61
1. Mokytojų nuostatų į jaunimo ir bendrojo lavinimo mokyklos mokinius anketa;	
2. Interviu su mokiniais orientacinis klausimynas;	
3. Interesų tyrimo testas;	
4. Vertybių tyrimo testas;	
5. Mokymosi motyvacijos tyrimo testas;	
6. Poreikių tyrimo testas;	
7. Bendravimo pobūdžio tyrimo testas;	
8. Interviu protokolai; (10)	

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. Lietuvai 1990m. atkūrus valstybingumą, jau daugiau kaip 16 metų išgyvename savo šalies, savo visuomenės kūrimo laiką. Reformuojamos visos gyvenimo sritys. Todėl šis laikmetis yra sudėtingas tiek socialiniu, tiek politiniu, tiek ekonominiu požiūriu.

„Gerovės valstybė – politinė sistema, kai valstybė (o ne individualusis arba privatusis sektorius) imasi atsakomybės už savo piliečių gerovę.“ (Kvieskienė, 2003, p.10)

Gerai suprasdami, kad valstybės ateitis yra jaunosios kartos rankose, valdžios atstovai didelį dėmesį skyrė ir skiria pažeidžiamiausios visuomenės grandies – vaikų – apsaugojimui.

Kvieskienės (2003) teigimu, prieš daugiau kaip 11 metų pasaulio viršūnių susitikime vaikų klausimais pasaulio šalių lyderiai priėmė bendrą įsipareigojimą ir išleido neatidėliotiną visuotinį kreipimąsi, kad kiekvienam vaikui būtų suteikta geresnė ateitis.

Nuo 1990m. padaryta nemažai vaikų labai sukurta vaikų teisių apsaugos tarnyba, kuri gina vaikų interesus. Reformuojama švietimo sistema, kurios pagrindinis tikslas – sudaryti kuo geresnes sąlygas mokytis, išreikšti savo gebėjimus, tobulėti, ugdytis pilnavertėmis asmenybėmis.

Anot Bitino (2002) ugdymo kokybė, ugdymo turinio individualizavimas, diferencijavimas yra tie veiksniai, kurie skatina pažinti moksleivių mokymosi bei pažintinius poreikius, socialinę aplinką, jos poveikį ugdymo rezultatams. Tačiau nepriklausomos Lietuvos laikotarpis nėra tolygus vaiko gerovės atžvilgiu. Deja, bet šalies atsikūrimo laikotarpis atnešė ne tik geras permainas ir pokyčius. Dalis suaugusiųjų visuomenės nesugebėjo persiorientuoti ir prisitaikyti prie naujų ekonominių, politinių, kultūrinių, socialinių sąlygų. Dalis mokyklinio amžiaus vaikų taip pat nesugebėjo susigaudyti naujoje erdvėje: dėl iškilusių įvairaus pobūdžio problemų vaikai nepritapo bendrojo lavinimo mokyklose ir jas paliko.

Valstybė, siekdama patenkinti besimokančiųjų poreikius ir užtikrinti privalomąjį vaikų mokymąsi pradėjo kurti alternatyvias ugdymo įstaigas. Viena iš jų – jaunimo mokykla. Šio tipo mokykla skirta pagrindinėse ir vidurinėse mokyklose nepritapusiems, mokymosi motyvacijos stokojantiems ar dėl kitų socialinių – ekonominių priežasčių į socialinę atskirtį patekusiems ir bendrojo lavinimo mokyklų nelankantiems mokiniams ugdytis. 2006 m. statistikos duomenimis Lietuvoje veikė 25 jaunimo mokyklos, kuriose mokėsi daugiau kaip 2200 mokinių. Jų amžius nuo 12 iki 18 metų. (internetas:<www.smm.lt/jaunimo.doc.)

Nagrinėjamos temos aktualumą suponavo ir asmeninė empirinė patirtis – teko du metus dirbti socialine pedagoge vienoje Vakarų Lietuvos regiono jaunimo mokykloje. Darbo praktika parodė, kad tiek plačioji visuomenė, tiek dauguma įprastų bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų

turi tik minimalią informaciją apie tokio tipo mokyklą, jos struktūrą, paskirtį, mokymo ir mokymosi ypatumus. Teko įsitikinti ir atsakingų švietimo institucijų dėmesio stoka jaunimo mokyklos reikalams.

Šio tipo mokyklų pedagogams ypač svarbu sugebėti kokybiškai ir profesionaliai padėti savo ugdytiniams mokytis, spręsti problemas ir ateityje rasti savo vietą visuomenėje.

Kad jaunimo mokyklos mokinių ugdymas būtų pilnavertis, būtina įvardinti ir išanalizuoti jiems išskylančias įvairaus pobūdžio problemas. Ypač svarbu išsiaiškinti jaunimiečių mokymosi ypatumus ir mokymosi motyvaciją įtakančius veiksnius, kurių vienas svarbiausių – jaunimo mokyklos pedagogų nuostatos į ugdytinius. Tai ypač aktualu todėl, kad jaunimo mokyklos mokiniais tampa tie vaikai, kurie nepritampa bendrojo lavinimo mokyklose dėl mokymosi specifikos, netinkamo elgesio bei kitokių problemų. Pedagogams, dirbantiems jaunimo mokyklose tenka dirbti su probleminiais vaikais. Tuo tarpu ne visi pedagogai būna pasiruošę dirbti su tokiais mokiniais, nes nėra atskiros institucijos, kuri ruoštų specialistus tokio tipo mokykloms. Sunkios kasdieninės situacijos darbe keičia mokytojų požiūrį į savo ugdytinius. Tad labai svarbu išsiaiškinti kodėl gali kisti pedagogų nuostatos į jaunimo mokyklos mokinius. Svarbu išsiaiškinti ir tų nuostatų įtaką pedagoginei sąveikai, tame tarpe ir mokinių mokymuisi, elgesiui, savijautai, ateities lūkesčiams ir t.t.

Nors Jaunimo mokykla skaičiuoja jau 14 gyvavimo metus, bet mokslinių tiriamųjų darbų, skirtų šio tipo mokyklų savitumui analizuoti pasigendama. Jaunimo mokyklas, jų ugdytinių problemas kitų mokyklų kontekste tyrinėjo Rimkevičienė ir kt., (2002;2005), Merkys (1996). Rašant darbą dar pavyko rasti atskiras problemas nagrinėjančius mokslinius darbus, analizes ir apibendrinimus. Aktualias ir specifines mokyklos problemas: mokyklos nelankymą, žemą mokymosi motyvaciją, delinkventinį elgesį bendrojo lavinimo mokyklų kontekste nagrinėjo Targamadžė (2000), Dereškevičius (2000), Rimkevičienė (2000), Civinskas (2006), Rupšienė (2000) ir kiti.

Tyrimų - analizių, kurie būtų skirti pedagogų nuostatų į jaunimo mokyklos mokinius, rasti nepavyko. Neaptikta ir pačių jaunimo mokyklos mokinių patiriamų problemų tyrimų, nors šie jų turi žymiai daugiau nei bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai.

Problema. Esama priešasčių, dėl kurių gali susiformuoti jaunimo mokyklų pedagogų nepalankios nuostatos į savo ugdytinius ir tokios nuostatos gali dar labiau pagilinti mokinių mokymosi bei elgesio sunkumus. Trūksta tyrimų, minėtų aspektų analizių, o taip pat bendro pobūdžio informacijos apie jaunimo mokyklas, jose besimokančius mokinius, pedagogų ir jų ugdytinių tarpusavio santykių ypatumus.

Tyrimo objektas. Jaunimo mokyklos mokytojų nuostatos į savo auklėtinius, jaunimo mokyklos mokinių asmenybės kryptingumas, mokymosi bei elgesio ypatumai.

Hipotezė. Tikėtina, kad:

1. jaunimo mokyklos mokytojų nuostatos į savo auklėtinius yra labiau neigiamos nei į bendrojo lavinimo mokyklos mokinius;
2. nepalankios ugdytojų nuostatos gali nesutapti su jaunimo mokyklos auklėtinių nuomone apie jų pačių asmenybės kryptingumą, mokymąsi bei elgesį;

Tyrimo tikslas. Analizuoti jaunimo mokyklos pedagogų nuostatų į savo auklėtinius raiškos ypatumus; išsiaiškinti, kaip pedagogų nuostatos sąveikauja su mokinių nuomone apie savo asmenybės kryptingumą, mokymąsi, bei elgesį.

Tyrimo uždaviniai.

1. Vadovaujantis moksline literatūra išnagrinėti jaunimo mokyklos mokinių mokymosi bei psichosocialinių problemų prielaidas ir priežastis;
2. Nustatyti, kaip jaunimo mokyklos mokytojai vertina savo ugdytinius: nagrinėti nuostatų pobūdį, jų raiškos ypatumus atskirais mokinių mokymosi, elgesio bei asmenybės kryptingumo aspektais;
3. Atlikti mokytojų nuostatų į jaunimo mokyklos auklėtinius ir į bendrojo lavinimo mokyklos mokinius lyginamąją analizę;
4. Išsiaiškinti, ar socialiniai demografiniai kintamieji turi įtakos mokytojų nuostatų į jaunimo mokyklos mokinius raiškai;
5. Nagrinėti jaunimo mokyklos auklėtinių asmenybės kryptingumo, mokymosi bei elgesio ypatumus;
6. Išsiaiškinti tikėtinas jaunimo mokyklos mokytojų nuostatų į savo auklėtinius sąsajas su mokinių nuomone apie savo asmenybės kryptingumą, elgesį bei mokymąsi;

Tyrimo metodologija. Siekiant surinkti kuo naujesnių ir objektyvių duomenų apie jaunimo mokyklos mokinių ugdymosi ypatumus ir ugdymą įtakančius veiksnius, darbe analizuojant realią situaciją, apeliuojama į mokslinių žinių ir kasdienybės glaudų ryšį. Darbe taikytas kombinuotas tyrimas, t.y. kiekybinis – kokybinis. Tokio tyrimo dėka siekiama išsamiau ir giliau iširti ir interpretuoti mokytojų nuostatas į savo ugdytinius, o taip pat ir mokinių požiūrį į savo mokymąsi bei mokinių ir mokytojų tarpusavio sąveikos aspektus.

Tyrimo metodai:

- Apklausa raštu (nuostatų skalė) ir palyginimas. Šis metodas įgalina išsiaiškinti pedagogų nuostatas į bendrojo lavinimo mokyklos mokinius ir jaunimo mokyklos mokinius. Pedagogų nuostatų palyginimas į skirtingo tipo mokyklų mokinius leidžia maksimaliai nustatyti nuostatų panašumus ir skirtumus.
- Siekiant atskleisti jaunimo mokyklos mokinių mokymosi ypatumus, psichosocialines problemas, jų aktualumą ugdymo ir ugdymosi procesui atliekama mokslinės literatūros šaltinių, atliktų mokslinių tyrimų šia tematika, analizė.
- Pokalbiu – interviu – nestruktūruotos formos laisvu pokalbiu su jaunimo mokyklos mokiniais, užduodant probleminius klausimus, kuriais siekiama išsiaiškinti mokinių požiūrį į savo mokymąsi bei mokytojų ir mokinių tarpusavio santykius.
- Kokybinė interviu turinio analizė ir aprašomasis metodas.
- Zambacevičienės (2006) interesų, vertybių, mokymosi motyvacijos, poreikių bendravimo pobūdžio metodikos – testai.
- Statistiniai matematiniai metodai taikomi nustatant skirtumus tarp duomenų, gautų kiekybinio tyrimo metu. Rezultatai apskaičiuoti SPSS 11.0 for Windows programa.

Tyrimo dalyviai. Tyrimas vyko 2006 metų pabaigoje ir 2007 metų pradžioje (01;02 mėn.). Pasirinktos jaunimo mokyklos iš skirtingų šalies regionų (Šiaurės Lietuvos, Vakarų Lietuvos – 2, Pietų Lietuvos). Tyrime dalyvavo 54 jaunimo mokyklų mokytojai ir 10 jaunimo mokyklos mokinių.

Tyrimo etapai. Nagrinėjant jaunimo mokyklos mokinių mokymosi ypatumus, išryškinant ir įvardijant mokinių psichosocialines problemas, analizuojant jaunimo mokyklos mokytojų nuostatų į jaunimo mokyklos mokinius aspektus, tyrimas vykdytas šiais etapais:

1. 2005-2006 m. analizuota pedagoginė, psichologinė, sociologinė, filosofinė literatūra, interneto duomenų bazės. Mokslinės literatūros analizė leido aiškiau ir tiksliau suformuoti tyrimo problemą, tikslą bei uždavinius.
2. 2006-01;09 mėn. kuriama tyrimo metodika. 2006-10;12 mėn. atliktas tyrimas, kurio tikslas – ištirti jaunimo mokyklos pedagogų nuostatas į jaunimo mokyklos mokinius bei bendrojo lavinimo mokyklų mokinius, nuostatas palyginti. Taip pat interviu pagalba išsiaiškinti jaunimo mokyklos mokinių požiūrį į savo mokymosi ypatumus bei mokytojų ir mokinių tarpusavio santykių aspektus.
3. 2007-01;04 buvo atlikta duomenų statistinė analizė ir kokybinio tyrimo aprašomoji analizė. Tyrimo metu gauti duomenys leido suformuoti tyrimo išvadas ir rekomendacijas jaunimo mokyklų pedagogams, ŠMM atstovams, kuruojantiems jaunimo mokyklas.

Darbo naujumas ir reikšmingumas. Darbo naujumą ir reikšmingumą lemia esamos situacijos analizė, nepakankamas visuomenės, valdžios atstovų dėmesys jaunimo mokykloms. Gauti tyrimo rezultatai padeda įvertinti esamą realią situaciją šiuo aspektu. Suformuotos išvados bei rekomendacijos suteikia galimybę praktikams – pedagogams, atsakingiems už jaunimo mokyklas valdžios atstovams atsakingiau ir giliau pažvelgti, atkreipti dėmesį į tiriamąjį objektą. Tyrimą galima vertinti kaip jaunimo mokyklų ugdymo proceso pokyčių ir tobulinimo instrumentą.

Darbo struktūra. Baigiamąjį magistro darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, 7 poskyriai, 4 skirsniai. Visos minėtos dalys suskirstytos pagal nagrinėjamų klausimų ir problemų pobūdį.

Darbe pateikti 5 paveikslai ir 6 lentelės. Jo pabaigoje pateiktos išvados, rekomendacijos, santrauka anglų kalba, naudotos literatūros šaltinių sąrašas, interneto svetainių adresai, anketinės apklausos, interviu orientacinio klausimyno priedai, testų priedai, interviu protokolai.

Darbas buvo rašomas vadovaujantis Ališauskienės ir kt.(2004) magistro darbų rengimo metodika.

